

*Мр Драгољуб М. Поповић, асистент
Правног Факултета у Београду*

Michel Miaille, UNE INTRODUCTION CRITIQUE AU DROIT ED. François Maspero, Paris 1978. p. 383.

Књига француског аутора настала је као резултат пишевог боравка и одржаног циклуса предавања на универзитету у Алжиру. Основна намера писца била је да студентској публици пружи такав уводни курс у правне науке који ће бити донекле различит од уобичајених у француској универзитетској средини. Аутор је свестан да у земљи где марксистичка метода не води на универзитетима главну реч и где по традицији увод у право предају цивилисти, његов покушај представља у неку руку коперникански обрт. Свест о величини постављеног задатка довела је до понекад разливеног излагања чији је циљ да се читаоцу пружи најпотпуније објашњење појединих питања.

Миајев рад привлачи пажњу не само правног теоретичара и филозофа, већ и историчара права, како због инсистирања на примени методе историјског материјализма, тако и услед схватања о историјској условљености и ограничености теоријских концепата и апарата правничког мишљења уопште. Увод у право се, по схватању писца, мора заснивати на научној методи. Ова је пак, нужно експликативна. Она мора обезбедити сазнање истинске садржине права. Оваква схватања довела су до поделе књиге на три дела. Први носи наслов: епистемологија и право; други: правна вештина и друштвене супротности, а трећи: правна наука и идеологија.

Први део обухвата разматрања о епистемолошким препрекама у заснивању правне науке, као и она о конструисању њеног предмета. Аутор замера писцима уџбеника увода у право да се не баве одређењем предмета истраживања. Миај сматра емпиризам, позитивизам и правни идеализам препрекама за заснивање правне науке. У том склопу писац посебно замера присталицама правног идеализма њихов презир према историји и истиче да нам само „једна оцена правних установа у односу на једну теорију историје може донети кључеве правога сазнања”. Писац потом даје и сопствено схватање предмета правне науке. Оно почи-

ва на критици владајућих мишљења у француској доктрини, а методолошки је засновано на текстовима класика марксизма, посебно Марксовим, које Миај стваралачки тумачи и примењује. Он истиче да правницима недостаје разликовање предмета науке и стварног предмета. Сваки научник, чак и у природним наукама, теоријски конструише свој предмет. У напору да дефинише или конструише предмет правне науке Миај је марксиста. Али он истиче да не сматра како у само Марковом делу постоје решења за све научне и друштвене проблеме. Аутору није циљ, како сам наводи, да се вербално декларише „за Маркса”, већ да се понаша онако као је то Маркс чинио у сопственим напорима. Другим речима, марксизам је за Миаја методолошко оруђе а не готово сазнање. По његовом схватању оно што је ново у Марковом прилазу друштвеном феномену јесте то што Маркс „интегрише све чињенице произведене од друштва у једну теорију производње друштвеног живота”.

Полазећи од таквог општег става и у замашном захвату чији је циљ објашњење и постваљање одређења, при чему аутор одбацује нека уврежена схватања, као на пример оно које право хоће да одреди преко санкције, Миај даје дефиницију правног феномена. По њему то је „систем комуникације, формулисан у облику норми који омогућује остварење једног одређеног економског и социјалног система производње и размене”. Овакво одређење појма права чини јасним ауторово инсистирање на историчности у заснивању правне науке и придржавању теорије о социјално-економским формацијама.

У другој делу који носи наслов: правна вештина и друштвене супротности, писац подвргава критици неке основне појмове теорије права, као што су на пример правни субјект или држава, али и нека уобичајена разврставања у праву, као што је подела на субјективно и објективно, или јавно и приватно право, или разликовање ствари и лица. Основни је напор аутора да покаже историјску условљеност и релативност ових подела и појмова и њихову везу са капиталистичким начином производње. На исти начин писац третира и питања везана за правну логику и изворе права. Посебно је занимљиво Миајево схватање проблема извора права. Наводећи примере савременог Алжира и Француске и поредећи их са средњовековним правом, он сматра да је за изучавање проблема извора права потребно глобално сазнање друштва и да се истраживање правних извора не може свести на једну „игру чистих форми”. Различитост извора права условљена је у крајњој линији друштвеним сукобима и сударом различитих тенденција у друштвеној бази, али и надградњи.

Трећи део књиге зове се: правна наука и идеологија. Његов први одељак посвећен је оном што писац назива фетишизмом садржане права, а други фетишизму форме права. У првом одељку писац најпре критикује идеалистичко учење о праву, где највећу пажњу посвећује критици теорије природног права, а затим одбацује и реалистичко и позитивистичко схватање права. Миај се супротставља и учењу феноменолош-

ке школе, коју сматра неопозитивистичком. Историјски развитак правне мисли грађанског друштва довео је до смене поменутих школа које, по Миају, утапају право или у разуму, или у апстрактном схватању човека или у друштвеној групи.

Други одељак трећег дела посвећен је фетишизму форме права. Овде аутор дискусије са Келзеновим ставовима и схватањима структуралиста. Миај полази од Келзенове поделе наука на оне које се заснивају на принципу каузалитета и оне које су засноване на принципу импутабилитета. Али он се супротставља оном тумачењу Келзеновог учења о пранорми као врху правне пирамиде, која је, што звучи парадоксално, истовремено и основа правног поретка, које пранорму види у уставу. Пранорма је, по Миају, надуставна норма која налаже понашање у складу са уставом. Миај се међутим, супротставља Келзеновом формализму из хуманистичког разлога. По Миају, за Келзена је човек „чиста имгинација која скрива објективни универзум аутономних механизма”. Право је човеков производ, оно не може бити схваћено без људске воље и свести, што правну науку нужно чини хуманистичком. Са сличних позиција аутор ће критиковати и схватања структуралиста за која иначе каже да у правној науци нису извршила велики утицај. Ипак аутор се посебно осврће на резултате утицаја структуралистичке методе у правној науци, посебно на Ориуов напор да примени ту методу на пољу јавног права и Арнов оглед о структуралној анализи француског грађанског законика. Миај посебно замера структуралистима неисторичност и њихово схватање о „хладном друштву” без унутрашњих сукоба и промена.

„Критички увод у право” привућиће нашу пажњу као занимљив и оригиналан допринос примени историјско-материјалистичке методе у правној науци, тим пре што је настао као резултат пишчевог деловања у једној земљи у развоју која гради социјализам и на коју се аутор не ретко осврће, проналазећи примере за своје излагање.